
VITA

DICSFÉNY ÉS KRITIKUSI MÍTOSZ

„A tanítvány ugyanis választhat mestert. A mester nemigen választhat tanítványt.”

(Pozler György)

„Nálatok egyformán tündöklök a tárgy meg a stílus, Újkori költő még csak nyomotokba sem ért. Amde azóta dicsőségték fele része miénk lett: Stílusban tietek, tárgyban enyém a babér.”

(Janus Pannonius)

„Egész bölcs nem vagyok, azonban
nem is vagyok bolond egészen.
S ha azt mondják, ez rágalom,
vagy akárki szememre hányja,
én azt mondom: nem átkozom,
csak értse meg szavam bírāja.”

(François Villon)

Természetesen már szövegem tervezése közben gondoltam arra, hogy dr. Vajda Gábor élénken reagál majd könyvének néhány szempontból való elmarasztalására, hiszen lovagiasabb korban ilyesmiért párbajoztak is. Most, hogy a kihívás valóban megtörtént, megvallom, mégsem készültem fel a védekezésre, mert:

1. Írásomban elmondtam a véleményem, amin módosítani, szépíteni nem kívánok;

2. az eszmecsere ezen formáját céltalannak látom, mert nem a szerzővel vitáztam előző írásomban, hanem a kötetbe foglalt írásainak egy részével (legyen szó akár eljárásról, akár állításról) —, ezt pedig már megtettem. Elmondtam véleményem a kötetről, de ezzel korántsem zártam ki a lehetőséget, hogy valakinek másmilyen legyen az értékítélete és a hozzáállása.

Ellenben többszörös köszönetet kell mondanom dr. Vajda Gábor *Válaszáért* (hadd nevezem így rövidebben a *Manipuláló dilettantizmus — a mindent egy kaptafára búzás erőfeszítései* (?) című írását!). Mindenekelőtt örök érvényű tanácsa miatt („Tanulni, tanulni, tanulni!”). Megfogadom, noha nem kívánok mindenáron a tudományok doktora lenni, sőt szerkesztőim eddig sem követeltek semmilyen titulust tőlem. Másodszor azért, mert utólagosan lektorálta szövegem; belátom hibáim, és nagyra értékelem, hogy rámutatott az idegen nyelvi beütésekre. Tökéletesen igaza

van, az ember legalább saját anyanyelvét ismerje, ha már firkálásra adta fejét (és más érvei nincsenek). Több szem többet lát. Épp ezért vagyok bátor javasolni a szerkesztőknek, hogy ezentúl ne hagyatkozzanak pusztán a szerző és a saját véleményükre, hanem megjelentetés előtt minden kéziratot nyújtssanak be az illető alkotónak, akinek a művét tárgyalja a szöveg, így az írások nyelvileg is, *etikailag* is bizonyára kevésbé lesznek kifogásolhatók. A nyelvi bírálat elől nem menekülhetek, védelmemre is alig hozhatok fel valamit. Első megjegyzésem, hogy kéziratomban még nem kritika-feldolgozás szerepel, hanem *kritika-felfogás*. Elmézést, hogy egyik kitűnő poénját lelőttem, de állításom a *Híd* szerkesztőségében ellenőrizhető. Így, hogy bizonyította a magyar nyelv berkeiben való jártasságát, csodálom, hogy nem vette észre a különbséget; szövegemben a kritikus gondolkodói válságáról írtam, nem pedig a magam gondjairól. Még kevésbé világos előttem, miként azonosíthatja dr. Vajda Gábor a jót- és a *hasznos*-at. Ezt ugyanmég [A Magyar Nyelv Értelmező Szótára sem teszi. Hogy közérthető legyek: pl. sokat enni, inni — jó. Ellenben nem *hasznos*. Jó, ha van min vitázni. De a vita nem minden esetben *hasznos*! És ha már a tautológián rágódik, arról nem hallott, hogy a tautológia stíluseszköz? A kritika sérthetetlen és tévedhetetlen bajnokának illene erről is tudnia. Utolsó megjegyzésem a nyelvhelyesség kérdéséhez: ha „vitapartnerem” kimozdul egyes tudós könyvei közül az általa oly nagyra értékelt életbe, az összefüggések világába, és elvetődik egy (parlagi) lepényevő versenyre, láthatja majd, hogy a falatot bizony célozni is lehet, sőt néha kell. Remélem eddig felsorolt érveimben sikerült azon a szinten maradnom, amelyet az Ön írásbeli kezdeményezése határozott meg!

Ha a düh elhomályosítja a szemet, bizony nem vesz észre mindent. Megbocsátok ezért dr. Vajda Gábornak, mert (*ő is*) hamisít, a „Hüha! — mondja itt az olvasó —, micsoda feladatokat szabnak a kritikusra.” — sorom „félreértésével”. Igazán párás szeműnek kell lenni ahhoz, hogy a szövegekörnyezet alapján *ne* értse, hogy itt nem a „parancsra dolgozás bélyegéről” van szó, hanem a maga köre szőtt kritikus mítosz, és az erőfeszítéssel élesztgetett dicsfény *megbélyegzéséről*. Igaz, ezt észre sem vehette, ha afelőtt is átsiklott a figyelme, hogy nem a *komparativizmus* módszerét kifogásoltam írásaiban, hanem csupán azt, hogy nem tett eleget a fellengzős címek követelményeinek. Nem sorolom további értetlenkedéseit, csak még egyet említenék: „... szaktekintélyek véleményét kérdőjelezi meg, vagy nyugtázza helyeslően.” E tagmondatok alapján az értékeléshez való jogom kéri számon, és ismét csak mosolyra késztet. Elvakultságában a leírást, a legegyszerűbb deskripciót sem tudja megkülönböztetni az értékeléstől. Tehát nem én helyeslek valamit, hanem dr. Vajda Gábor.

Azonban nem értem, hogy mi az a nagy porverés a *Válaszban* a Sinkó-tanulmány körül: Hol talált szövegemben olyasmit, amire válaszként szánta ömlengését?

Hogy pofátlanság-e a Tóth- és Gulyás-tanulmányokhoz fűzött megjegyzésem, döntse el inkább a pártatlan olvasó. De én is szeretnék feltenni két kérdést: ha a matematikus a halmazelmélettel foglalkozik, akkor már nem ért a trigonometriához? És mi a rágalom: ha a megismerés alapján véleményezünk, vagy ha kitalálás, feltételezés alapján vádaskodunk? Dűhe csillapodtán talán erről is gondolkodhatna.

Adós maradtam még egy köszönetnyilvánítással. Ezt „vitapartnerem” szívessége indokolja, ugyanis *Válasza* ékesen szemlélteti állításom, miszerint írásai inkább foglalkoznak a szerzővel, mint hogy műközpontú elemzést adjanak. Ezért közös hangot valószínűleg nem találunk, hiszen nem osztom Vajda Gábor kritikusi meggyőződését (lásd: a *Válaszban* Auerbach *Mimesisének* idézése előtt kifejtett nézeteit).

Hogy talán túlzottan személyeskedő Vajda Gábor *Válasza*? Mindenesetre nem a diplomácia gyöngyszeme, de engem nem zavar. Különben is, mottója szerint csak az védekezik, aki bűnösnek érzi magát. Hadd tegyem még hozzá — személyeskedik pedig az, akinek nincsenek a vitához érvei. Vajda Gábor *Válaszának* hangneme és megállapításai eleve elzárták előlem is a vita lehetőségét; s amiben úgyszintén igaza van — nem ugyanabba a kategóriába tartozunk. Meg hát egy ilyen hangvételű vitairatot nem is lehet komolyan venni — remélem ez írásom hevonyészségén (nyegleségén) is meglátszik.

A könyvét pozitívan ismertető írások közül azt a kettőt olvastam, ami ugyanazon a helyen és egyszerre jelent meg. Ha Ön szerint azok közül mindkettő *kritika* és azok fényével képes dicsekedni, hát váljék becsületére. A jórészt ellentétes véleményem azonban szeretném megőrizni, és erre valószínűleg módom is lesz, mert a *Válasz* nem győzött meg semmiről sem, ami ellentétben állna korábbi *olvasatommal*.

FEKETE F. József